

Sygn. akt I ACa 652/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 lipca 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Andrzej Struzik (spr.)
Sędziowie:	SSA Zbigniew Ducki SSO del. Krzysztof Hejosz
Protokolant:	st. prot. sądowy Marta Matys

po rozpoznaniu w dniu 31 lipca 2013 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Spółki Akcyjnej w Ł.

przeciwko Szpitalowi Miejskiemu (...) w K.

o zapłatę

na skutek apelacji strony pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 22 lutego 2013 r. sygn. akt I C 1981/12

1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że nadaje mu brzmienie:

„I. uchyla nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym wydany przez Sąd Okręgowy w Łodzi w dniu 3 sierpnia 2012 r. sygn. akt X GNc 867/12 i oddala powództwo,

II. zasądza od powoda na rzecz strony pozwanej kwotę 3.617 zł (trzy tysiące sześćset siedemnaście złotych) tytułem kosztów procesu,

III. nakazuje pobrać od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie kwotę 3.914 zł (trzy tysiące dziewięćset czternaście złotych) tytułem opłaty od zarzutów od której pozwany był zwolniony”;

2. zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 2.700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego;

3. nakazuje pobrać od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie kwotę 5.218 zł (pięć tysięcy dwieście osiemnaście złotych) tytułem opłaty od apelacji od której pozwany był zwolniony.

Sygn. akt I ACa 652/13

UZASADNIENIE

Strona powodowa (...) S.A. z siedzibą w Ł. wniosła o zasądzenie w postępowaniu nakazowym od strony pozwanej Szpitala Miejskiego (...) w K. kwotę 104 343,27 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wytoczenia powództwa do dnia zapłaty oraz kosztów postępowania. Na uzasadnienie swojego żądania wskazała, iż zawarła z (...) sp. z o.o. umowę ramową, a następnie umowę poręczenia wierzytelności przysługujących (...) sp. z o.o. względem strony pozwanej. Strona powodowa podniosła, że w dniu 29 grudnia 2011 r. zapłaciła (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. poręczoną wierzytelność i na mocy art. 518 § 1 pkt 1 kc wstąpiła w prawa zaspokojonego wierzyciela.

Sąd Okręgowy w Łodzi wydał nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym orzekając zgodnie z żądaniem pozwu.

Strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa wskazując, iż umowa poręczenia zawarta między stroną powodową a (...) sp. z o.o. jest umową pozorną, zawartą dla ukrycia umowy przelewu wierzytelności, a przez to jest nieważna, gdyż została zawarta bez wymaganej pisemnej zgody pozwanego (art. 53 ust. 6 ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej i art. 54 ust. 5 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej).

Wyrokiem z dnia 22 lutego 2013 r. Sąd Okręgowy w Krakowie utrzymał w mocy ww. nakaz zapłaty. Sąd I instancji wskazał, że bezspornym pomiędzy stronami było, iż strona pozwana zawarła w dniu 21 stycznia 2011 r. z (...) sp. z o.o. z siedzibą w W. umowę o dostawę gazów medycznych i technicznych obowiązującą do dnia 27 stycznia 2014 r.

Strona powodowa prowadzi działalność gospodarczą w zakresie m.in. zarządzania wierzytelnościami innych podmiotów (restrukturyzacja i finansowanie zobowiązań jednostek służby zdrowia, dokonując analizy ich sytuacji finansowej oraz zabezpieczając płatność jednostek służby zdrowia). W dniu 14 grudnia 2011 r. powodowa spółka zawarła z (...) sp. z o.o. z siedzibą w Ł. umowę o współpracy w zakresie obsługi wierzytelności i udzielania poręczeń, na mocy której strona powodowa zobowiązała się do przedstawienia analizy sytuacji finansowej pozwanego szpitala, określając termin, w którym pozwany będzie mógł dokonać zapłaty, a także udzielenia informacji, co do możliwości udzielenia poręczenia za zobowiązania szpitala. W przypadku, gdy (...) sp. z o.o. byłaby zainteresowana poręczeniem, strony miały zawrzeć stosowną umowę. Po zawarciu tej umowy (...) sp. z o.o. miała poinformować stronę pozwaną o jej zawarciu i wyznaczyć jej odpowiedni termin na zrealizowanie zobowiązania. W przypadku braku zapłaty wierzytelności strona powodowa miała dokonać zapłaty i wstąpić w prawa (...) sp. z o.o.

14 grudnia 2011 r. wierzyciel strony pozwanej zwrócił się do strony powodowej o sporządzenie analizy finansowej strony pozwanej.

W dniu 15 grudnia 2011 r. pomiędzy stroną powodową a wierzycielem strony pozwanej doszło do zawarcia umowy poręczenia, na mocy której (...) sp. z o.o. oświadczyła, iż posiada wymagalne wierzytelności wynikające z odrębnych umów wobec dłużników wymienionych w załączniku nr 1, w tym w kwocie 92 851,51 zł względem pozwanego szpitala. (...) sp. z o.o. jednocześnie oświadczyła, że udzieli pozwanemu ostatecznego terminu do spełnienia świadczenia i poinformuje pozwanego szpitala o zawartej umowie poręczenia. Powodowa spółka natomiast oświadczyła, że z dniem złożenia pozwanemu wskazanego oświadczenia poręcza istniejące zobowiązanie pozwanego szpitala. Strony ustaliły także, że datą wezwania (...) sp. z o.o. do spłaty poręczonego zobowiązania będzie następny dzień roboczy po dniu wskazanym w ww. oświadczeniu. Pismem z dnia 15 grudnia 2011 r. (...) sp. z o.o. udzieliła pozwanemu szpitalowi ostatecznego terminu do uregulowania należności do dnia 29 grudnia 2011 r. informując, że umorzyła odsetki za opóźnienie w okresie od dnia 15 grudnia 2011 r. do dnia 29 grudnia 2011 r. pod warunkiem zapłaty całej kwoty wraz z odsetkami do 29 grudnia 2011 r.

Pismem z dnia 4 stycznia 2012 r. strona powodowa poinformowała pozwaną, iż w związku ze spłatą zobowiązań szpitala przez spółkę (...) w dniu 29 grudnia 2011 r. wstąpiła ona w prawa wierzyciela do wysokości dokonanej zapłaty wraz z prawem naliczania odsetek ustawowych od dnia płatności. Równocześnie wezwała stronę pozwaną do zapłaty na jej rzecz kwoty 92 851,51 zł tytułem należności głównej i kwoty 5009,95 zł tytułem odsetek.

W rozważaniach prawnych Sąd Okręgowy zaakcentował, iż zawarta pomiędzy powodową spółką a (...) sp. z o.o. umowa poręczenia nie miała na celu zmiany wierzyciela, dlatego do jej zawarcia nie była wymagana zgoda organu założycielskiego pozwanego szpitala. Sąd I instancji podkreślił, że strona pozwana nie udowodniła, ażeby ww. poręczenia stanowiła pozorną umowę cesji. Sąd Okręgowy wskazał, że strona powodowa spłacając wierzyciela strony pozwanej na podstawie art. 518 § 1 kc nabyła wierzytelność względem strony pozwanej, dlatego zasadnym było utrzymanie w mocy nakazu zapłaty.

Powyższy wyrok zaskarżyła w całości strona pozwana wnosząc o jego zmianę i oddalenie powództwa oraz zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania, względnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Strona pozwana zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła naruszenie przez Sąd Okręgowy art. 233 § 1 kpc oraz art. 54 ust. 5 ustawy o działalności leczniczej, art. 65 § 2 kc w zw. z art. 83 kc, art. 518 § 1 pkt 1 kc. Skarżąca podniosła, że zawarta pomiędzy stroną powodową a (...) sp. z o.o. umowa poręczenia jest umową pozorną mającą na celu ukrycie umowy cesji, na co wskazuje sama treść umowy, a w szczególności jej § 1 ust. 5, a także fakt, iż tą umową zostały objęte tylko wierzytelności wymagalne. Apelująca wskazała, że pozwany szpital nie wyraził zgody na zmianę wierzyciela, dlatego w świetle art. 54 ust 5 i 6 ustawy o działalności leczniczej pozorna umowa poręczenia jest nieważna, a więc stronie powodowej nie przysługują żadne roszczenie względem strony pozwanej.

Odpowiedź na apelację złożyła strona powodowa wnosząc o oddalenie apelacji i zasądzenie na rzecz strony powodowej kosztów postępowania apelacyjnego. Powodowa spółka podniosła, iż poręczenie stanowi odmienną instytucję od cesji oraz że sama umowa poręczenia nie prowadzi do rozporządzenia wierzytelnością, lecz jedynie stwarza możliwość wstąpienia w prawa zaspokojonego wierzyciela, co jest uzależnione od bierności dłużnika, a więc umowa ta nie jest objęta unormowaniem przewidzianym w art. 53 ust 5 i 6 ustawy o działalności leczniczej. Strona powodowa zaakcentowała, że skarżąca nie udowodniła pozorności umowy poręczenia.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja jest zasadna.

Sąd Okręgowy poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne, za wyjątkiem celu działania stron umowy. W tym zakresie Sąd Apelacyjny przyjmuje je za własne. W przedmiotowej sprawie wszystkie okoliczności poza intencją działania stron zawierających umowę, bezsporne. Spór pomiędzy stronami sprowadzał się natomiast do tego, czy umowa zawarta pomiędzy stroną powodową a pierwotnym wierzycielem strony pozwanej była umową poręczenia (art. 876 kc), czy też była to umowa pozorna, mającą na celu ukrycie umowy cesji (art. 509 kc) naruszająca ustawowy zakaz umowy przelewu wierzytelności (por. uchwałę SN z dnia 20 kwietnia 2012 r., III CZP 10/12, Lex 1134084).

W ocenie Sądu Apelacyjnego umowa ta, nazwana umową poręczenia, była w istocie ukrytą umową cesji. Nie ma racji Sąd Okręgowy twierdząc, iż strona pozwana nie udowodniła pozorności umowy poręczenia. Otóż sama treść umowy, a także okoliczności jej zawarcia wskazują, iż jej celem była zmiana podmiotowa wierzyciela.

Celem umowy poręczenia jest wzmocnienie pozycji prawnej wierzyciela, który w przypadku nie spełnienia świadczenia przez dłużnika może szukać zaspokojenia także z majątku poręczyciela. Dla ważności umowy poręczenia nie jest wymagana ani zgoda dłużnika, ani nawet jego wiedza o zawartej umowie pomiędzy wierzycielem a poręczycielem. Niemniej jednak z reguły to dłużnik jest inicjatorem zawieranej umowy poręczenia.

Tymczasem w przedmiotowej sprawie inicjatorem umowy poręczenia był wierzyciel, który najpierw zlecił stronie pozwanej wykonanie tzw. analizy sytuacji finansowej strony powodowej - oraz trzydziestu pięciu innych dłużników - i już następnego dnia zawarł z nią umowę poręczenia dochodzonego w tym postępowaniu długu. Bardzo krótki odstęp czasu pomiędzy tymi zdarzeniami nasuwa wątpliwości, co do rzeczywistego celu w jakim analiza ta, zresztą niezmiernie zwięzła i o wątpliwej wartości (por. k. 67), została sporządzona.

Kolejno należy podkreślić, że umową poręczenia zostały objęte jedynie wierzytelności wymagalne (por. wykaz wierzytelności k. 50-510. Przepisy kodeksu cywilnego nie zabraniają poręczenia za zobowiązania już wymagalne, chociaż są to sytuacje rzadko spotykane w praktyce. Cechą charakterystyczną poręczenia jest, że poręczyciel zakłada spełnienie świadczenia przez dłużnika, co w konsekwencji zwolni go od odpowiedzialności. Objęcie umową poręczenia wierzytelności wymagalnych, od których naliczane są już odsetki, stawia poręczyciela w bardzo ryzykownej sytuacji, gdyż zwłoka dłużnika wprost wskazuje na brak woli do spełnienia świadczenia.

Ww. analiza sytuacji finansowej dłużnika określała przewidywany termin spełnienia świadczenia przez dłużnika, co dawało podstawę poręczycielowi do oceny ryzyka i gospodarności udzielenia odpłatnego poręczenia. Niemniej jednak pośpiech sporządzenia tej analizy, jak również sposób jej opracowania, stawia jej rzetelność pod znakiem zapytania. Na jej podstawie poręczyciel - podmiot zajmujący się zawodowo udzielaniem odpłatnych poręczeń - nie mógł racjonalnie oszacować ryzyka udzielenia poręczenia.

Kolejno należy zwrócić uwagę na przewidziany w umowie czasokres trwania poręczenia. Zapłata przez poręczającego na rzecz wierzyciela całej należności miała nastąpić następnego dnia po upływie wyznaczonego dłużnikowi przez wierzyciela dodatkowego terminu na spłatę całego zadłużenia. W przedmiotowej sprawie poręczenie długu trwało czternaście dni. Zastrzeżenie tak krótkiego terminu na spłatę przez dłużnika pozostającego w zwłoce jest rozwiązaniem niekorzystnym dla poręczyciela. Biorąc zaś pod uwagę, że poręczyciel jest przedsiębiorcą zawodowo zajmującym się tego typu działalnością, sprzecznym z zasadami doświadczenia życiowego jest założenie, że będzie on działał nieracjonalnie. Wskazuje to, że poręczyciel dążył w istocie do innego celu niż udzielenie odpłatnego poręczenia. Poręczyciel - inaczej niż cesjonariusz - dążyłby do zastrzeżenia jak najdłuższego terminu dla dłużnika, gdyż dłuższy termin daje większą szansę na realizację zobowiązania przez dłużnika.

Również analiza innych zapisów umowy poręczenia wskazuje, że jej celem było w istocie przelanie wierzytelności i zabezpieczenie interesów cesjonariusza. Otóż § 1 pkt 2 umowy poręczenia stanowi, iż kontrahent oświadcza, że nie zrzekł się prawa do naliczania odsetek oraz że naliczane są one w wysokości odsetek ustawowych. Z kolei w § 1 pkt 5 umowy kontrahent (wierzyciel) zapewnił m.in., że wierzytelności wobec pozwanego szpitala są bezsporne, nieprzedawnione, nie podlegają potrąceniu ani innym zarzutom dopuszczalnym do podniesienia przez dłużników w szczególności w trybie art. 513 kc. Ww. okoliczności są niekorzystne dla poręczyciela, któremu wszak przysługują wobec wierzyciela wszelkie zarzuty przysługujące dłużnikowi. W interesie poręczyciela jest więc, ażeby dłużnikowi przysługiwały wobec wierzyciela skuteczne zarzuty niweczące jego roszczenie. Z tego też względu zobligowanie wierzyciela do złożenia ww. oświadczeń w umowie poręczenia jest nieuzasadnione. Ww. klauzule są typowe dla umowy cesji i mają na celu zabezpieczenie interesów cesjonariusza, zaś powołany w umowie przepis art. 513 dotyczy przelewu wierzytelności, a nie umowy poręczenia.

Ponadto § 3 pkt 3 umowy poręczenia strony ustaliły, że w zakresie spłaconego zobowiązania strona powodowa stanie się wierzycielem strony pozwanej z prawem do naliczania odsetek za opóźnienie od dnia wezwania dłużników do spłaty zobowiązania względem strony powodowej. Zapis ten wprost przewiduje umowną - a nie tylko ustawową z mocy art. 518 § 1 kc - zmianę podmiotową wierzyciela.

Powyższe okoliczności oceniane sumarycznie wskazują, zdaniem Sądu Apelacyjnego, iż celem umowy poręczenia było przelanie na stronę powodową wierzytelności, a więc, że umowa poręczenia miała na celu ukrycie umowy cesji.

W myśl art. 83 kc ważność oświadczenia woli złożonego dla ukrycia innej czynności prawnej ocenia się według właściwości tej czynności.

Umowa pomiędzy stroną pozwaną i (...) sp. z o.o. została zawarta pod rządami ustawy o zakładach opieki zdrowotnej, ale już po nowelizacji jej art. 53. Wierzytelności objętą umową częściowo powstały w okresie obowiązywania ustawy o zakładach opieki zdrowotnej, a częściowo w czasie obowiązywania ustawy o działalności leczniczej, która weszła w życie z dniem 1 lipca 2011 r. Ta zmiana legislacyjna nie ma jednakże wpływu na merytoryczne rozstrzygnięcie niniejszej sprawy, albowiem obydwie ustawy zawierały regulacje zakazujące umownego zbywania wierzytelności względem samodzielnego zakładu opieki zdrowotnej bez zgody właściwego podmiotu pod rygorem nieważności umowy (art. 53 ust. 6 i 7 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej i art. 54 ust 5 i 6 ustawy o działalności leczniczej). Zarówno w doktrynie jak i w orzecznictwie (por. uchwałę SN z dnia 20 kwietnia 2012 r., III CZP 10/12, Lex 1134084) nie budzi wątpliwości, że pozorna umowa poręczenia, zawarta dla ukrycia umowy przelewu wierzytelności, narusza ww. ustawowy zakaz zawarcia umowy przelewu wierzytelności. Wobec powyższego należy uznać, że pozorna umowa poręczenia - będąca w istocie umową cesji - zawarta między (...) sp. z o.o. a stroną powodową jest nieważna z uwagi na brak zgody stosownego organu. Stronie powodowej nie przysługuje więc roszczenie względem strony pozwanej. Z tych też względów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 kpc zmienił zaskarżony wyrok i na podstawie art. 496 kpc uchylił wydany w sprawie nakaz zapłaty i oddalił powództwo.

O kosztach postępowania pierwszoinstancyjnego Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i art. 99 kpc kierując się zasadą odpowiedzialności za wynik postępowania. Na tej podstawie zasądził od strony powodowej na rzecz strony pozwanej kwotę 3617 zł tytułem kosztów procesu, na którą składa się opłata od pełnomocnictwa w wysokości 17 zł oraz koszty zastępstwa procesowego w kwocie 3600 zł, policzone na podstawie § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

Strona pozwana będąc zwolnioną od kosztów sądowych w całości nie uiściła opłaty od zarzutów, dlatego w myśl art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych Sąd nakazał pobrać od strony powodowej kwotę 3914 zł policzoną na podstawie art. 19 ust. 4 tej ustawy.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd rozstrzygnął na podstawie art. 98 § 1 i art. 99 w zw. z art. 391 § 1 kpc również w myśl zasady odpowiedzialności za wynik postępowania i na tej podstawie zasądził od strony pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 2700 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, policzoną na podstawie § 6 pkt 6 w zw. z § 12 pkt 2 powołanego wyżej rozporządzenia. W myśl art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych Sąd nakazał pobrać od strony powodowej kwotę 5218 zł tytułem opłaty apelacyjnej, od której strona pozwana była zwolniona.